

SUOMEN KUSTANNUSYHDISTYS
FINLANDS FÖRLAGSFÖRENING

Näin teen e-kirjasta esteettömän

23.11.2022

CELIA

Johdanto esteettömyyteen ja lainsäädäntötilanteeseen

Näin teen e-kirjasta esteettömän -seminaari, 23.11.2022

Miia Kirsi, saavutettavuusasiantuntija,
Saavutettavuuskirjasto Celia

Sisältö

- Mitä esteettömyys ja saavutettavuus tarkoittavat käytännössä?
- Esteettömyysdirektiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä: tilannekatsaus
- Esteettömyysdirektiivin tuomat vaatimukset e-kirjoille
- Esteettömyysdirektiivin vaatimukset verkkokaupalle
- Lain valvonta ja omavalvonta

Mitä eri termit tarkoittavat?

- **Esteettömyys** - Käytetään yleensä rakennetusta ympäristöstä
  - Esteettömissä tiloissa voi liikkua helposti myös kulkemisen mahdollistavien apuvälineiden kuten pyörätuolin kanssa
    - Luiskat, tukikaiteet, leveät oviaukot, hissit, jne.
    - Lattiapinnoissa tunnisteet valkoisen kepin käyttäjille
  - Visuaalisin keinoin helpotetaan kulkemista: hyvät kontrastit portaiden reunoissa, lasiovissa huomiotarrat
  - Hyvä akustiikka, ei häiritsevää kaikua
- **Saavutettavuus** - Käytetään usein digitaalisesta ympäristöstä
  - Verkkopalveluja tai digitaalisia sisältöjä on mahdollista käyttää avustavan teknologian avulla (esimerkiksi ruudunlukuohjelmalla tai puheohjauksella)
  - Digitaalisessa sisällössä on vaihtoehtoisia esitysmuotoja eikä sisällön havaitseminen ole riippuvainen jonkin tietyn aistin toiminnasta

Ei tarkkoja määrittämiä

- Englanniksi on termi *accessibility* ja ruotsiksi *tillgänglighet*.
- Suomeksi käännoksissä käytetään molempia termejä *esteettömyys* ja *saavutettavuus*.
- Sekavuutta voi tuoda se, että esteettömyysdirektiivissä käytetään vain termiä *esteettömyys*, vaikka monet vaatimukset koskevat digitaalisia palveluja.
- Sähkökirjojen eli e-kirjojen kohdalla puhutaan tulevassa lainsäädännössä *saavutettavuudesta*.
- Tänään tarkoitamme e-kirjojen kohdalla samaa asiaa sanoilla esteetön tai saavutettava eli sitä, että e-kirjaa voi käyttää myös avustavan teknologian avulla ja sen sisältöön pääsee käsiksi.

Saavutettavuus- vaatimukset laissa

Esteettömyysdirektiivi

- Eduskunnan käsittelyssä hallituksen esitys HE 41/2022
  - Muut valiokunnat ovat antaneet lausuntonsa, talousvaliokunnan osalta asian käsittely on kesken.
  - Laki hyväksyttäneen vielä vuoden 2022 aikana
- 1 uusi laki ja muutoksia 5 lakiin + 3 asetusta
- Sähkökirjoja koskevat vaatimukset **lakiin digitaalisten palvelujen tarjoamisesta** sekä asetukseen saavutettavuusvaatimuksista eräille digitaalisille palveluille.
- Sovelletaan 28.6.2025 alkaen (pl. muutamat pidemmät siirtymäajat)

Kansallinen liikkumavara

- Esteettömyysdirektiivi on sisämarkkinoita harmonisoiva direktiivi: vaatimukset oltava yhdenmukaisia kaikissa jäsenmaissa.
- Suomessa kansallista liikkumavaraa hyödynnetty lähinnä joidenkin digipalvelulain kohtien osalta (viittaus eurooppalaiseen standardiin EN 301 549 ja vaatimus saavutettavuusselosteesta).
- Kansallisia laajennuksia ei ole tehty.

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (1)

- Säättää digitaalisten palvelujen saavutettavuudesta.
  - Taustalla ns. saavutettavuusdirektiivi.
  - Kansallisesti laajennettiin saavutettavuusvaatimukset koskemaan myös tiettyjä yksityisen sektorin digitaalisia palveluja.
- Digitaalisella palvelulla tarkoitetaan verkkosivustoa tai mobiilisovellusta sekä niihin liittyviä toiminnallisuuksia.
  - Sisältää jatkossa mm. sähkökirjat ja niiden lukemiseen käytetyt ohjelmat/sovellukset sekä verkkokaupan palvelut
  - Uusi luku 3 a, joka kattaa mm. nämä palvelut
  - Huom. lukemiseen käytettyjen laitteiden säätely laissa eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (2)

- Uudet määritelmät: kuluttaja, verkkokauppa, sähkökirja
- 10 c § Saavutettavuusvaatimukset eräille digitaalisille palveluille ”sähkökirjoina tarjottavien digitaalisten palvelujen on oltava saavutettavia siten, että niitä voidaan käsitellä, lukea ja käyttää ja niissä voidaan navigoida”
- 10 d § Poikkeaminen saavutettavuusvaatimuksista
  - Perustavanlaatuinen muutos ja kohtuuton rasite
- 10 e § Menettelyt saavutettavuusvaatimuksista poikkeamiseksi
- 10 f § Tietojen antaminen digitaalisen palvelun saavutettavuusvaatimusten täyttämistä

Sähkökirjan määritelmä

- ”sähkökirjalla tarkoitettaisiin kuluttajalle tarjottavaa teksti- tai graafisessa muodossa olevaa tiedostoa tai tiedostojen kokonaisuutta, joka on yksilöity julkaisuun liittyvällä pysyvällä tunnisteella”
- Määritelmään eivät kuulu:
  - äänikirjat (pelkkää ääntä sisältävät)
  - sanomalehdet, aikakauslehdet ja vastaavat
  - tilapäiseen käyttöön tarkoitettut aineistot, kuten mainospainotuotteet, esitteet, hinnastot, vuosikertomukset ja ohjelmat
  - rakennustietokorttisarjat, jotka pääosin sisältävät matemaattisia kaavoja, kuten CAD-aineistoja ja GDL-objekteja (vaikeasti esteettömäksi saatettavia sisältöjä).

Asetuksessa vaatimukset tarkemmin

- Valtioneuvoston asetus saavutettavuusvaatimuksista eräille digitaalisille palveluille
  - 4 § Lisävaatimukset sähkökirjoille
- Kun sähkökirjoja tarjotaan, palveluntarjoajaa koskee kuusi vaatimusta (seuraavassa).
- Jotta vaatimukset toteutuvat, sekä sähkökirjan valmistajan että lukuohjelman tai -sovelluksen täytyy huomioida saavutettavuus.
- Asetuksessa ei määritellä tiettyjä standardeja tai formaatteja.
- Vaatimukset voi täyttää tällä hetkellä esimerkiksi PDF/UA-standardia tai EPUB Accessibility 1.0 -standardia noudattamalla.

On varmistettava, että ⁽¹⁾

- 1) ääntä ja tekstiä sisältävä sähkökirja tarjoaa synkronoitua tekstiä ja ääntä;
  - Samassa sähkökirjassa on sekä tekstitiedosto että äänitiedostona tekstin luenta
  - Huom. Saavutettavuusvaatimukset eivät koske äänikirjoja!
  - Voidaan toteuttaa EPUB 3:ssa SMIL-tekniikan avulla

On varmistettava, että (2)

2) sähkökirjan digitaaliset tiedostot eivät estä avustavaa teknologiaa toimimasta moitteettomasti;

- Ruudunlukuohjelmalla pitää voida lukea kirjan tekstiä, tekstiin siis pitää päästä käsiksi ohjelmallisesti

On varmistettava, että (3)

3) pääsy sisältöön, navigointi tiedostosisällössä ja näkymässä, dynaaminen näkymä mukaan luettuna, sekä sisällön esittäminen selkeällä, joustavalla tavalla on varmistettu käyttäjän valintojen mukaan;

- Teksti mukautuu näytön kokoon, käyttäjä voi valita fontin ja sen koon, tai tekstin tai taustan värin
- Sähkökirjassa on sisällysluettelo, jonka avulla kirjassa voi liikkua

On varmistettava, että (4)

4) sisällön vaihtoehtoiset esittämistavat ja sen yhteentoimivuus eri avustavien teknologioiden kanssa on mahdollistettu siten, että sisältö on havaittavissa, ymmärrettävissä, hallittavissa ja toimivaa;

- Sähkökirja noudattaa WCAG 2.1 -vaatimuksia: havaittava, ymmärrettävä, hallittava ja toimiva ovat neljä WCAG-ohjeiden pääperiaatetta
- Kirja on toteutettu semanttisen merkkauksen avulla
- Visuaalisilla elementeillä, kuten kuvilla, on vaihtoehtoinen tekstimuotoinen esitys

On varmistettava, että (5)

5) sähkökirjat on tehty helpommin löydettäväksi välittämällä metadatan avulla tietoa niiden esteettömyysominaisuuksista;

- Sähkökirjatiedostoissa (EPUB) voidaan käyttää metadattaa schema.orgin avulla
- [ONIX List 196 E-publication Accessibility Details](#)
- PDF-tiedostoille ei toistaiseksi vakiintunutta tapaa sisällyttää saavutettavuusmetadattaa itse tiedoston ominaisuus-tietoihin.
- Verkkokaupassa on tietoa sähkökirjan saavutettavuusominaisuuksista ymmärrettävässä muodossa

On varmistettava, että (6)

6) digitaalisten oikeuksien hallintamenetelmät eivät estä esteettömyysominaisuuksien toimintaa.

- DRM-ratkaisut eivät saa estää pääsyä esteettömyysominaisuuksiin tai estää apuvälineteknologian toimintaa

E-kirja: vaikuttavat lait ja standardit

- Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta
- Eurooppalainen standardi EN 301 549
- Verkkosisällön saavutettavuusohjeet eli WCAG, versio 2.1, A- ja AA-kriteerit
- Valtioneuvoston asetukset tuotteiden ja palveluiden esteettömyys- ja saavutettavuusvaatimuksista
- EPUB 3.2 (3.3 tulossa keväällä 2023)
- EPUB Accessibility 1.0 (1.1 tulossa keväällä 2023)
- PDF/UA
- Metadatastandardit...

Poikkeukset

- Talouden toimijan tulee soveltaa esteettömyysvaatimuksia vain siinä määrin kuin:
  - ne eivät aiheuta kohtuutonta rasitetta; tai
  - aiheuta tuotteen tai palvelun perusteellista muutosta.
- Jos toimija vetoaa kohtuuttomaan rasitteeseen tai perusteelliseen muutokseen, syy on perusteltava ja dokumentoitava
- Lain vaatimukset eivät koske mikroyrityksiä:
  - alle 10 työntekijää tai
  - vuosittainen liikevaihto on enintään 2 miljoonaa euroa tai
  - vuosittainen taseen loppusumma on enintään 2 miljoonaa euroa.

Valvonta ja omavalvonta

- Palvelujen, myös siis e-kirjojen saavutettavuuden valvonnasta vastaa Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusvalvonnan yksikkö: www.saavutettavuusvaatimukset.fi
  - Tehtäviin kuuluu myös neuvonta: yksiköstä voi kysyä neuvoa, kun laki on tullut voimaan.
- Digipalvelulaki edellyttää lain piirissä olevilta omavalvontaa: e-kirjojen julkaisijan on itse arvioitava kunkin julkaisun saavutettavuus.
- Myös vetoaminen kohtuuttomaan rasitteeseen ja perustavanlaatuiseen muutokseen tulee itse dokumentoida ja tarvittaessa esittää valvovalle viranomaiselle.
  - Kohtuuttomaan rasitteeseen ei vedota ikuisesti: tilanne tulee tarkastaa vähintään 5 vuoden välein.

Entä jo julkaistut e-kirjat?

- Vaatimukset koskevat periaatteessa kaikkia 28.6.2025 kuluttajille tarjottavia e-kirjoja niiden julkaisuajankohdasta riippumatta.
- Ennen 28.6.2025 solmitut palvelusopimukset voivat jatkua entisellään, mutta korkeintaan 28.6.2030 asti.
- Myös jo julkaistujen e-kirjojen kohdalla voi vedota poikkeuksiin samoilla perusteilla kuin uusien kirjojen kohdalla.
- Huom. lain tavoite ei ole se, että julkaisuja poistettaisiin markkinoilta, vaan että kuluttajan olisi mahdollista saada vähintään tietoa niiden saavutettavuudesta.

Verkkokaupan saavutettavuus

- Verkkokauppa kuuluu direktiivin soveltamisalaan.
- Myös verkkokauppaa koskevat vaatimukset sisältyvät lakiin digitaalisten palvelujen tarjoamisesta.
- Digipalvelulaki 2 § 11 kohta: ”verkkokaupan palvelulla digitaalista palvelua, jossa voidaan tehdä kuluttajansuojalain 6 luvun 7 §:n tarkoittamia etämyyntisopimuksia”.
- Huomioitava:
  - digipalvelulain 7 § saavutettavuusvaatimukset: eurooppalainen standardi EN 301 549: Verkkosisällön saavutettavuusohjeet (WCAG) 2.1, A- ja AA- tason onnistumiskriteerit
  - Verkkokauppaa koskevat lisävaatimukset: vastuu tarjota tietoa tuotteiden ja palveluiden esteettömyysominaisuuksista.

Kiitos!

saavutettavuus@celia.fi

SUOMEN KUSTANNUSYHDISTYS
FINLANDS FÖRLAGSFÖRENING

Kustannusalan erityiskysymyksiä

Johanna Haapiainen-Makkonen, juridinen asiantuntija
Suomen Kustannusyhdistys

Kustannusalan erityiskysymyksiä

1. Backlist-kysymys
2. Valvonta
3. Vastuun korostaminen

Backlist-kysymys (1)

- Sähkökirjat luokitellaan esteettömyysdirektiivissä palveluiksi.
- Sähkökirjoja, jotka eivät täytä direktiivin saavutettavuusvelvoitteita, ei saa tarjota kuluttajille 28.6.2025 jälkeen.
- Katoaako suuri määrä sähkökirjoja?
- Taloudellinen ja kulttuurinen arvo & merkitys (kustantajat, kirja-alan tekijät, lukijat...).

Backlist-kysymys (2)

- **Kohtuuton rasite:** velvoitteista poikkeaminen on mahdollista esimerkiksi silloin, jos palveluntarjoaja voi etukäteen osoittaa, että vaatimusten toteuttaminen aiheuttaa kohtuuttoman rasitteen.
- Yksittäistapaukset ja perustellut tilanteet.
- **Ratkaisuehdotus:** backlist-teosten kohdalla vetoaminen kohtuuttomaan rasitteeseen tulisi järjestää kevennetyllä tavalla (esim. yhdistämällä valvovalle viranomaiselle tehtävään ilmoitukseen useampia teoksia).

Valvonta

- Etelä-Suomen aluehallintovirasto valvoo sähkökirjojen saavutettavuutta.
- Vuoropuhelu ja yhteistyö.
- Lainsäädännön ja sen vaikutusten seuraaminen kotimaassa ja EU-tasolla.

Vastuun korostaminen

- Saavutettavuusvelvoitteet kohdistuvat koko sähkökirjojen tuotanto- ja jakeluketjuun.
- Viestinnän tehokkuus ja kohdentaminen, tavoittavien määrä on suuri (esimerkiksi kustantaja tai muu sähkökirjan tuottaja ja jakeluketju/lukuaikapalvelu, kirjastot).
- Tärkeää olla valmiina hyvissä ajoin, jo ennen kuin uutta lainsäädäntöä aletaan noudattaa.